

Årsrapport 2019

TELEMARK
fylkeskommune

Innhold

1 Forord	3
2 Økonomiske mål	4
2.1 Økonomiske mål	4
2.2 Årsregnskap	5
2.3 Fordeling netto driftsutgifter	5
2.4 Regnskapsskjema 3 – Oversikt drift	6
2.5 Driftsinntekter	7
2.6 Driftsutgifter	7
3 Organisasjon	9
3.1 Ansatte	9
3.2 Likelønn	9
3.3 Mangfold	10
3.4 På jobb	10
3.5 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)	11
3.6 Etikk	11
4 Styring og kontroll	12
4.1 Styringsprosessen	12
4.2 Internkontroll	12
4.3 Informasjonssikkerhet og personvern	12
4.4 Risikostyring	12
5 Økonomiske fremtidsutsikter	14
6 Politisk styring og ledelse	15
6.1 Status aktiviteter og resultater	15
6.2 Status økonomi	16
7 Administrasjon, fellestjenester og folkehelse	17
7.1 Status målsettinger	17
7.2 Status økonomi	20
8 Videregående opplæring	21
8.1 Status målsettinger	21
8.2 Status økonomi	23
9 Tannhelse	25
9.1 Status målsetting	25
9.2 Status økonomi	27
10 Samferdsel og regional utvikling	28
10.1 Status målsettinger	28

10.2 Status økonomi.....	30
11 Kultur	31
11.1 Status målsettinger	31
11.2 Status økonomi.....	32
12 Investering, balanse og eierskap	33
12.1 Investeringsregnskapet	33
12.2 Balanseregnskapet	36
12.3 Eierskap	39
13 Klimaregnskap	42

1 Forord

Budsjett og økonomiplan 2019 – 2022 var siste budsjettforslag fremmet for Fylkestinget i Telemark og etter politisk vedtak hadde fylkesrådmannen et oppdrag som ga klare føringer for hva våre politikere ønsket vi skulle ta med inn i den nye Vestfold og Telemark fylkeskommune.

I starten av året ble 3 av lederne i fylkesrådmannens ledergruppe fristilt for å kunne gå inn i ledergruppen til prosjektleder/kommende fylkesrådmann. Det første halvåret var nok preget av mange ansatte som opplevde usikkerhet knyttet til hva sammenslåingen ville bety for den enkeltes arbeidshverdag, men som planlagt fra prosjektleder var de aller fleste gjort kjent med sin fremtidige plass i ny organisasjon før sommerferien.

Ansatte i Telemark fylkeskommune har dette året gjort en formidabel innsats for å kunne gi våre brukere et tjenestetilbud minst på et kvalitetsnivå som tidligere år og samtidig aktivt delta i arbeidet med å ha en velfungerende ny organisasjon på plass fra 01.01.2020. Et positivt budsjettavvik på 56,3 mill kroner skyldes først og fremst høyere skatteinntekter og lavere pensjonsutgifter men gir også et bilde av en organisasjon som lojalt har forholdt seg til vedtatte budsjetttrammer. En stor takk og respekt for den innsats og det positive engasjement som alle våre ansatte har vist gjennom hele 2019!

Jeg har med meg mange gode minner om samspill med politikere som har gitt utfordringer i en form som inspirerer til innsats samt ansatte og tillitsvalgte som samarbeider om å gjøre sitt aller beste for å kunne levere på kvalitet og tid. Tusen takk til dere alle for givende år i Telemark fylkeskommune!

Jeg ser frem til gode år som pensjonist i fagre Vestfold og Telemark fylkeskommune.

Evy-Anni Evensen
Fylkesrådmann Telemark

2 Økonomiske mål

Fylkeskommunen sitt samfunnsoppdrag er å utvikle Telemark og finne bærekraftige løsninger på fylkets utfordringer. For å sikre en sunn økonomi til dette arbeidet har fylkeskommunen noen økonomiske mål om nivå på netto driftsresultat, egenfinansiering, midler på fond og avvik fra budsjett.

2.1 Økonomiske mål

I 2019 var fylkeskommunens økonomiske mål:

- Å ha et netto driftsresultat på minst 4 prosent
- å ha en gjennomsnittlig egenfinansiering på 50 prosent
- å ha minst 8 prosent av årets driftsinntekter på disposisjonsfond som er til fri disposisjon for fylkestinget
- å ha et avvik fra driftsbudsjettet på maksimalt 1 prosent

2.1.1 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og hva fylkeskommunen har til disposisjon til fondsavsetninger og investeringer. I 2019 hadde fylkeskommunen et netto driftsresultat på 2,6 prosent av driftsinntektene. Dette er lavere enn for 2018, da var netto driftsresultat på 4,6 prosent.

Netto driftsresultat blir regnet som hovedindikatoren for mål på økonomisk balanse i kommuner og fylkeskommuner. Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi anbefaler at fylkeskommunene har et netto driftsresultat på 4 prosent for å sikre økonomisk balanse.

2.1.2 Egenfinansiering av investeringer

Fylkeskommunens mål når det gjelder egenfinansiering av investeringer i perioden 2018–2021 er 50 prosent. Med en sterk egenfinansiering ønsker fylkeskommunen å unngå at lånegjelden vokser for mye ved bygging av nye skoler og veger. I 2019 var egenfinansieringen på 51 prosent, eller 258 millioner kroner.

2.1.3 Disposisjonsfond

Å sette av midler til fond er viktig for å kunne håndtere økonomiske svingninger og fremtidige forpliktelser. Fylkeskommunens disposisjonsfond var ved årsskiftet på 369,5 millioner kroner. Av dette utgjør avsetningen til premieavvik på pensjonsområdet 178,8 millioner kroner. Den delen av fondet som er til fri disposisjon for fylkestinget, er på 60,3 millioner kroner.

2.1.4 Avvik fra budsjett

Det regnskapsmessige mindreforbruket for 2019, altså avviket fra budsjettet, ble på 56,3 millioner kroner. Dette tilsvarer 2,0 prosent av totalbudsjettet, som er mer enn målsettingen om maks 1

prosent. Årets positive budsjettavvik skyldes i hovedsak at skatteinntektene ble høyere enn forventet, at utgiftene til pensjon ble lavere enn forventet, og at alle rammeområdene brukte mindre penger enn budsjettet.

2.2 Årsregnskap

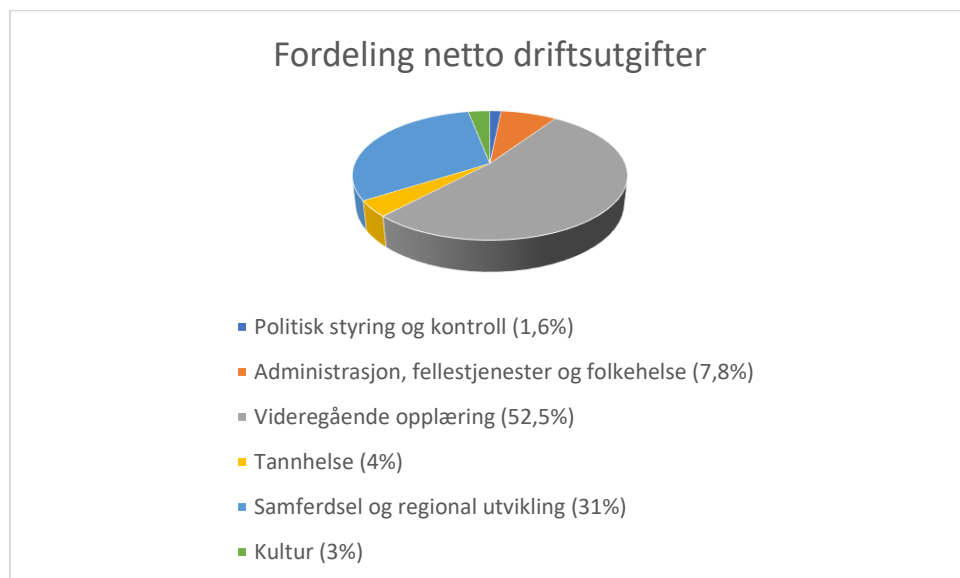
Telemark fylkeskommune fikk et godt regnskapsresultat for 2019. Dette kapittelet gir oversikt over driftsinntekter, driftsutgifter og finanstransaksjoner, og en nærmere beskrivelse av mindreforbruket mot budsjett. Investeringsregnskapet og balansen er omtalt i eget kapittel.

2.3 Fordeling netto driftsutgifter

Hva gikk pengene til i 2019?

Fylkeskommunens driftsbudsjett fordeles på rammeområder. Over halvparten av de samlede netto driftsutgiftene i 2019 gikk til videregående opplæring, som er fylkeskommunens største område. Samferdsel og regional utvikling, med blant annet kollektivtrafikk og drift og vedlikehold av fylkesveger, sto for litt mer enn en tredjedel av utgiftene. Resten av driftsutgiftene fordeler seg på områdene administrasjon, fellestjenester og folkehelse, tannhelse, kultur og politisk styring og kontroll. Pensjons- og lønnsavsetning kommer i tillegg.

Figuren nedenfor viser fordelingen av netto driftsutgifter mellom fylkeskommunens rammeområder.

2.4 Regnskapsskjema 3 – Oversikt drift

ØKONOMISK OVERSIKT - DRIFT				
	Regnskap 2019	Just. budsj. 2019	Oppr. budsj. 2019	Regnskap 2018
Driftsinntekter				
Brukerbetalinger	44 637 753	52 641 696	52 886 607	50 177 207
Andre salgs- og leieinntekter	53 418 298	37 109 561	39 415 361	43 202 823
Overføringer med krav til motytelse	234 283 797	182 059 348	182 111 852	218 978 231
Rammetilskudd	1 168 660 722	1 165 600 000	1 165 600 000	1 137 890 024
Andre statlige overføringer	324 885 471	288 703 562	264 743 819	312 475 248
Andre overføringer	17 992 957	16 574 000	14 594 000	13 224 783
Skatt på inntekt og formue	1 010 124 552	985 600 000	980 600 000	976 414 144
Sum driftsinntekter	2 854 003 550	2 728 288 167	2 699 951 639	2 752 362 460
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	926 140 982	857 352 345	857 115 589	875 333 879
Sosiale utgifter	257 391 904	269 348 900	255 778 528	255 233 512
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	675 963 973	775 533 777	757 682 411	631 209 301
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	473 899 009	462 468 165	456 253 365	460 366 530
Overføringer	381 076 229	294 217 559	267 569 377	369 768 337
Avskrivninger	145 165 844	138 998 700	138 998 700	119 397 695
Fordelte utgifter	-45 897 139	-32 295 607	-47 628 707	-35 060 913
Sum driftsutgifter	2 813 740 801	2 765 623 839	2 685 769 263	2 676 248 341
Brutto driftsresultat	40 262 749	-37 335 672	14 182 376	76 114 119
Finansinntekter				
Renteinntekter og utbytte	20 178 239	9 304 050	9 305 550	42 871 126
Sum eksterne finansinntekter	20 178 239	9 304 050	9 305 550	42 871 126
Finansutgifter				
Renteutgifter og låneomkostninger	47 127 575	47 287 000	51 387 000	41 628 597
Avdrag på lån	84 200 000	84 200 000	74 500 000	71 414 791
Sum eksterne finansutgifter	131 327 575	131 487 000	125 887 000	113 043 388
Resultat eksterne finansransaksjoner	-111 149 336	-122 182 950	-116 581 450	-70 172 262
Motpost avskrivninger	145 165 844	138 998 700	138 998 700	119 397 695
Netto driftsresultat	74 279 256	-20 519 922	36 599 626	125 339 552
Interne finansransaksjoner				
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	71 065 337	71 065 337	-	56 331 779
Bruk av disposisjonsfond	103 839 689	103 839 689	61 319 149	110 474 763
Bruk av bundne fond	48 018 186	30 564 751	6 856 166	29 663 464
Sum bruk av avsetninger	222 923 212	205 469 777	68 175 315	196 470 006
Overført til investeringsregnskapet	57 639 603	57 649 658	53 000 000	32 889 974
Avsatt til disposisjonsfond	121 307 880	121 300 197	45 774 941	177 125 913
Avsatt til bundne fond	61 906 609	6 000 000	6 000 000	40 728 333
Sum avsetninger	240 854 092	184 949 855	104 774 941	250 744 220
Mindreforbruk	56 348 376	-	-	71 065 337

2.5 Driftsinntekter

Fylkeskommunens driftsinntekter består i hovedsak av inntekter fra staten: skatt, rammetilskudd og rentekompensasjon til skole og veg. I tillegg kommer øvrige driftsinntekter, som for eksempel refusjoner, øremerkede tilskudd og brukerbetalinger.

I 2019 var de samlede driftsinntektene for Telemark fylkeskommune på 2,85 milliarder kroner. Dette er en økning på 101,6 millioner kroner fra 2018, eller ca. 3,7 prosent. Økningen skyldes i hovedsak økt skatt og rammetilskudd. Det er skatt og rammetilskudd som utgjør den største delen av inntektene, med henholdsvis 1,01 og 1,17 milliarder kroner.

2.6 Driftsutgifter

Brutto driftsutgifter i 2019, inkludert avskrivninger, var på 2,81 milliarder kroner. Dette var en økning fra året før på 135,5 millioner kroner. Lønn og sosiale utgifter utgjorde 42,1 prosent av driftsutgiftene og er en av hovedårsakene til økningen i brutto driftsutgifter. Kjøp av varer og tjenester utgjorde omtrent samme andel av de totale driftsutgiftene i 2019 som året før, med 40,9 prosent.

2.6.1 Eksterne finanstransaksjoner

Eksterne finanstransaksjoner består av renter og avdrag på lån. I 2019 ble det utgiftsført avdrag på langsiktige lån med 84,2 millioner kroner. Det er utbetalt 4,2 millioner kroner mindre enn kravene om minste lovlige avdrag etter kommuneloven § 50 nr. 7, men dette er ført opp som kortsiktig gjeld og blir utbetalt i 2020. Ny kommunelov krever at avdrag skal beregnes etter en forenklet modell som for de fleste vil føre til økt avdrag. Telemark fylkeskommune har allerede tilpasset seg de nye reglene.

Renteutgiftene hadde en økning fra 2018 til 2019 på 5,5 millioner kroner. Dette skyldes høyere gjeld og rentenivå.

Renteinntektene og utbytte var betydelig lavere i 2019 enn året før. Det skyldes i hovedsak salg av aksjer i 2018 på nær 30 millioner kroner.

Avskrivningene økte med 25,8 millioner kroner sammenlignet med fjoråret. Dette skyldes store investeringer på veg og skole de siste årene.

2.6.2 Interne finanstransaksjoner

Interne finanstransaksjoner består av bruk og avsetning til fond og overføring til investeringsregnskapet.

Selv om bruken av fondsmidler var betydelig i 2019. Sammenlignet med året før er det bruk av bundet fond som har økt med 61,9 prosent. Økningen skyldes i all hovedsak regionreformprosjektet med bruk av bundet fond på 22,4 millioner kroner i 2019.

Avsatt på bundet fond har en økning på 52 prosent. Stor del av økningen skyldes 25 millioner kroner i statlige belønningsmidler ble avsatt på bundet fond.

Overføringen fra driften til investeringsregnskapet var 57,6 millioner kroner, og en økning på 24,7 millioner kroner fra året før.

2.6.3 Mindreforbruk

Regnskapsmessig mindreforbruk sammenlignet med budsjett var i 2019 på 56,3 millioner kroner. Dette skyldes blant annet at fylkeskommunen fikk høyere skatteinntekter enn budsjettet.

Det har vært gjennomgående god økonomistyring og kontroll på utgiftssiden. Videregående opplæring hadde merforbruk på 14,2 millioner kroner, mens de øvrige rammeområdene hadde mindreforbruk i 2019. Budsjettavvik er omtalt for hvert rammeområde i årsrapporten.

3 Organisasjon

2019 har vært preget av at ansatte i organisasjonen i ulik grad har jobbet med å slå sammen fylkeskommunene.

3.1 Ansatte

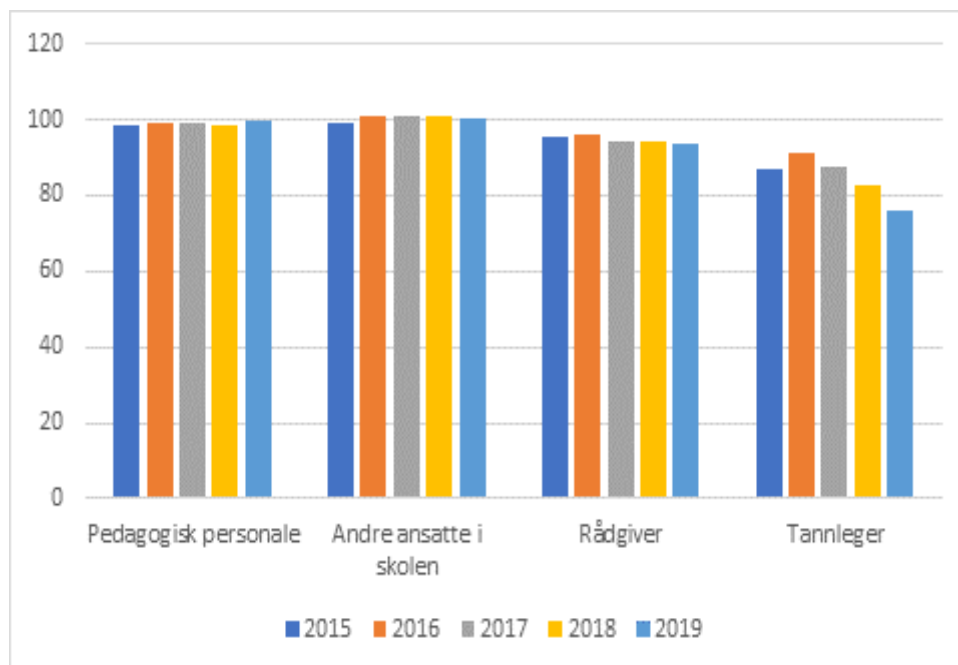
Oversikt over antall ansatte per 31. desember 2019.

Virksomhet	Antall ansatte	Endring fra 2018	Årsverk	Andel Kvinner	Andel deltid	Gj.sn. Alder	Andel over 60 år	Turn-over
Administrasjon	246	+12	232	65 %	13 %	49	22 %	10 %
Tannhelse	143	+9	129	90 %	26 %	43	18 %	8 %
Skoler	1201	+20	1068	57 %	33 %	49	21 %	10 %
Lærlinger	28	+3	28	25 %	0 %	21	0 %	14 %
Øvrige ansatte	28	-1	27	32 %	11 %	52	25 %	7 %
Totalt	1646	+41	1486	60 %	29 %	48	21 %	10 %

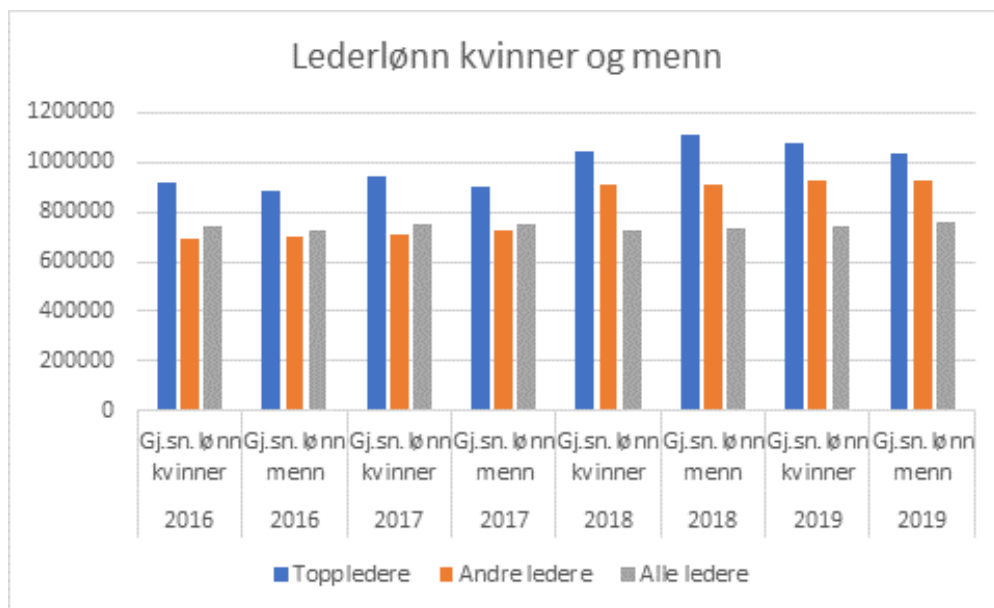
3.2 Likelønn

Gjennomsnittlig årslønn for menn var i 2019 kr. 574.544 mot 555.582 i 2018.

Tilsvarende for kvinner var henholdsvis kr. 549.258 og kr. 530.942. Kortere gjennomsnittlig tjenestetid i fylkeskommunen forklarer lønnsforskjellene mellom mann og kvinne.

Kvinnens årslønn i prosent av menns årslønn for utvalgte områder

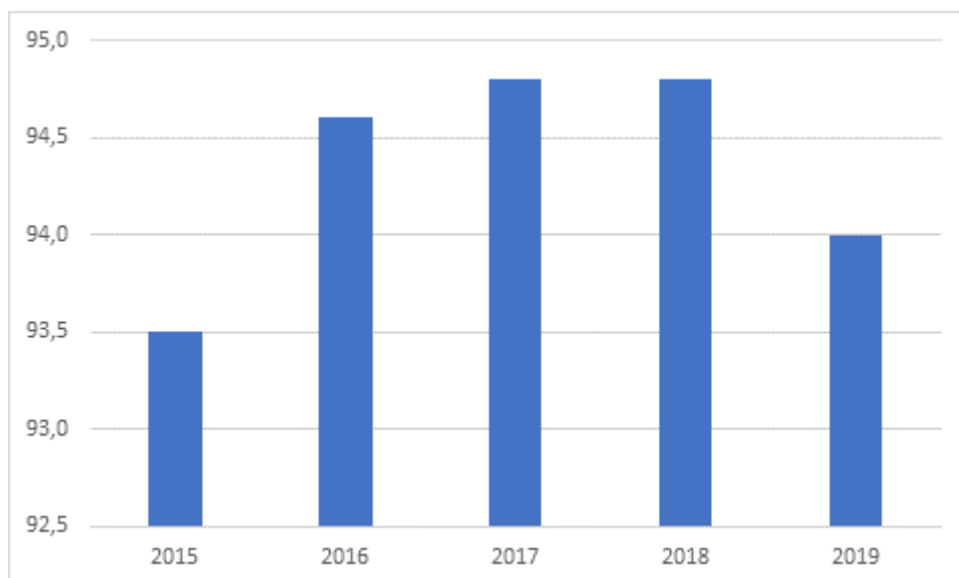
Gjennomsnittlig årslønn for ledere

3.3 Mangfold

Fem prosent av de ansatte i Telemark fylkeskommune har oppgitt et annet statsborgerskap enn norsk. Totalt er de ansatte fordelt på 31 ulike nasjonaliteter. 484 ansatte har ikke oppgitt statsborgerskap

3.4 På jobb

Telemark fylkeskommune har som mål at de ansatte skal være minimum 95 prosent på jobb. I 2019 var 94 prosent på jobb. Målet ble ikke nådd.

Andel ansatte på jobb

3.5 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Overordnede handlingsplan for HMS og inkluderende arbeidsliv for 2016–2018 ble videreført i 2019. Satsingsområdene er godt arbeidsmiljø, mestring, medvirkning og fylkeskommunens verdier.

Totalt er det meldt 441 HMS-hendelser i Telemark fylkeskommune i 2019. Det er noe færre enn i 2018.

	2018	2019
Totalt antall meldte HMS hendelser	524	441
Avvikskategorier		
Skade på ansatt, elev, maskiner og utstyr	28	40
Skade uten fravær	32	22
Skade med fravær	4	8
Nesten-uhell	54	16
Bygningsteknisk avvik	43	30
Observasjoner	108	269
Vold og trusler – totalt meldte hendelser	156	104
Slag spark	72	7
Spytting	34	0
Trakassering	11	6
Truende atferd	78	14

*noen hendelser, avvik, og observasjoner kan være meldt flere ganger og alle meldinger har heller ikke blitt underkategorisert.

Pilotprosjekt «Vold og trusler»

Pilotprosjektet har vært konsentrert om praktisk og involverende risiko- og sårbarhetsvurdering, samt arbeid med rutiner og opplæring ved Hjalmar Johansen vgs.

10-faktor undersøkelsen

Medarbeiderundersøkelsen 10-faktor ble gjennomført i alle enheter i fylkeskommunen 2018, mens oppfølging av undersøkelsen ble gjennomført 2019. I de videregående skoler har dette vært koblet sammen med satsingen på ledere i skole via KS sitt lederutviklingsprogram LED-skole og veiledere i dette programmet.

Vernetjenesten

Vernetjenesten har i hele 2019 vært aktivt med i sammenslåingsprosessen mellom Vestfold og Telemark fylkeskommuner.

3.6 Etikk

De etiske retningslinjene for alle ansatte er revidert og ble vedtatt i fylkestinget i høsten 2017. Den planlagte evalueringen av de etiske retningslinjene ble ikke gjennomført som følge av regionreformen. Det vil bli utarbeidet nye etiske retningslinjer for Vestfold og Telemark fylkeskommune.

4 Styring og kontroll

4.1 Styringsprosessen

Gjennom styringsdokumentene skal det legges vekt på å sikre god sammenheng mellom de ulike dokumentene. I 2019 har det ikke vært like enkelt å få det til da mye av arbeidet har vært innrettet mot sammenslåingen med Vestfold fylkeskommune.

4.2 Internkontroll

Internkontroll er systematiske tiltak som sikrer at virksomheten planlegger, organiserer, utfører og vedlikeholder aktivitetene sine i samsvar med gjeldende regelverk. Områdene omfatter HMS, informasjonssikkerhet/personvern, beredskap, økonomiforvaltning, innkjøp og anskaffelser. Internkontroll er et ledelsesansvar.

Alle ansatte kan melde om feil og mangler i hendelsesmodulen og gi innspill til forbedringer innen områdene HMS, informasjonssikkerhet og personvern, kvalitet i våre tjenester, ytre miljø og miljøfyrtårn. Hovedoppgaven for 2019 har vært å koordinere internkontrollarbeidet med prosessen knyttet til fylkessammenslåingen med Vestfold. Utfordringen har vært at Vestfold fylkeskommune har andre systemer enn Telemark. Det har ført til at vi går inn i den nye fylkeskommunen med to ulike systemer

4.3 Informasjonssikkerhet og personvern

Ny personvernlovgivning trådte i kraft i 2018. Styrking av individets rettigheter har vært et sentralt mål med ny personvernforordning (GDPR). Prinsippet om ansvarlighet understreker virksomhetens ansvar for å opptre i samsvar med reglene. Kravet om dokumentasjon av gjennomførte tiltak for å etterleve personvernforordningen er skjerpet i den nye loven.

Det er utarbeidet nye rutiner, prosedyrer og annen dokumentasjon for å møte kravene i personvernforordningen. Kurs og kompetanseheving for ledere og grupper av ansatte er gjennomført for å bedre kunnskapsnivået, bevisstgjøre og sikre at alle har tilstrekkelig kunnskap om informasjonssikkerhet og personvern.

Personvernombud

GDPR pålegger fylkeskommunen å ha personvernombud. Hensikten er å styrke fylkeskommunen evne til å følge personvernregelverket. Personvernombudet har i 2019 gitt råd og fulgt med på at krav i personvernlovgivningen og interne retningslinjer for personvern blir fulgt. Personvernombudet har vært kontaktpunkt for de personer som fylkeskommunen behandler personopplysninger om. Typiske saker har vært innsyn og spørsmål om rettigheter.

4.4 Risikostyring

En risiko- og sårbarhetsanalyse er en kartlegging av risikoen for framtidige uønskede hendelser, feil, mangler og misligheter. Analysen skal gi råd om tiltak for å redusere risikobildet til et akseptabelt nivå.

Sammenslåingen med Vestfold fylkeskommune har vært forberedt i hele 2019. Arbeidsgrupper har arbeidet med ulike utfordringer knyttet til dette. En viktig del av arbeidsgruppens arbeid har vært å vurdere risikobildet innen de områdene de har arbeidet. Det har særlig vært fokusert på organisasjonskultur og teknologi. Vi har rutiner i Telemark som er annerledes enn i Vestfold. Det samme gjelder innen teknologi, både hardware og software. Arbeidet med denne sammenslåingen har hatt hovedfokus i hele 2019.

5 Økonomiske fremtidsutsikter

1. januar 2020 er Telemark fylkeskommune historie, og har blitt en del av Vestfold og Telemark fylkeskommune. Hver av de eksisterende fylkeskommunene tar med seg sine økonomiske planer og forpliktelser inn i den nye organisasjonen.

Telemark fylkeskommune har en økonomiplan for de nærmeste årene med fortsatt høye investeringer, høy og voksende gjeld og stramme rammer. I tillegg til den høye gjelden ligger fylkeskommunens hovedutfordring i befolkningsnedgangen, og da særlig den forventede nedgangen i aldersgruppen 16-18 år. Det er denne befolkningsgruppen som har størst betydning for fylkeskommunens inntekter. 2019 medførte en reduksjon av disposisjonsfondet slik at den delen som av fondet som er til fri disposisjon for fylkestinget er på 60,3 millioner kroner mot 142 millioner kroner i 2018.

Det som utfordrer økonomien for den nye fylkeskommunen, er i stor grad endringene som kommer som følge av regionreformen. Nytt inntektssystem med redusert skatteøren, overføring av sams vegadministrasjon og Svelvik kommune over til Viken fylkeskommune er noen av de endrede forutsetningene som bidrar til en strammere økonomi i det nye fylket. I tillegg komme både Telemark og Vestfold fylkeskommuner inn med høy gjeld og dermed høye finanskostnader som fremover vil legge beslag på en større andel av de totale driftskostnadene.

I vedtatt økonomiplan (2019-2022) er det lagt opp til omfattende effektivisering og utgiftskutt som strekker seg inn i 2020. I den nye fylkeskommunen er det forventet ytterligere krav om effektivisering gjennom prosjektet *Krafttak gjennom grønn omstilling*.

6 Politisk styring og ledelse

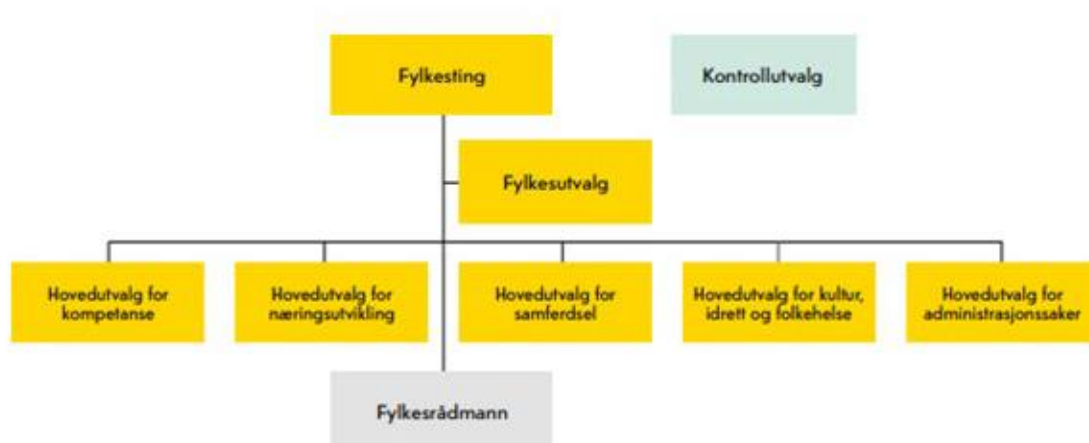
Hovedfokus for politisk styring og ledelse i 2019 var arbeidet med etablering av Vestfold og Telemark fylkeskommune. Aktiviteten var preget av drift og avslutning av Telemark fylkeskommune.

6.1 Status aktiviteter og resultater

6.1. Fylkestinget

Telemark fylkeskommunes øverste politiske organ var fylkestinget . Fylkestinget bestod av 41 folkevalgte representanter og ledes av fylkesordfører Sven Tore Løkslid (A) med Hans Edvard Askjer (KrF) som fylkesvaraordfører. Av de 41 representantene er 58 prosent menn og 41 prosent kvinner.

Fylkestinget hadde 3 møter i 2019 og behandlet 97 saker.

Antall representanter fordelt på partier i fylkestinget

Parti	Antall representanter
Arbeiderpartiet	16
Høyre	7
Fremskrittspartiet	5
Senterpartiet	5
Kristelig Folkeparti	3
Miljøpartiet De Grønne	2
Sosialistisk Venstreparti	1
Venstre	1
Rødt	1

6.1.2 Hovedutvalg og råd

Det var fem hovedutvalg i valgperioden. Tabellen viser ledere, antall medlemmer, møter og saker i 2019 for de ulike hovedutvalgene.

Utvalg	Leder	Medlemmer	Møter	Saker
Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse	Tone Berge Hansen (A)	11	5	59
Hovedutvalg for næringsutvikling	Jørund A. Ruud (A)	11	5	49
Hovedutvalg for kompetanse	Maja Foss Five (A)	11	7	52
Hovedutvalg for samferdsel	Knut Duesund (KrF)	11	5	39
Hovedutvalg for administrasjonssaker	Vidar Stang (A)	7 (inkludert 2 hovedtillitsvalgte)	2	7

Fylkeskommunalt råd for personer med nedsatt funksjonsevne, leder Bjørg Inger Flatland 5 møter, 24 saker.

Telemark fylkeskommunale eldreråd, leder Egil Aune, 6 møter, 27 saker.

6.2 Status økonomi

Rammeområde/enhet	Regnskap 2019	Budsjett 2019	Avvik	Avvik i %
Politisk styring				
10 Politisk ledelse og utvalg	19 841	20 719	878	4,00
11 Tilskudd til politiske partier	6 740	6 802	62	1,00
12 Kontrollutvalget	3 843	3 986	143	4,00
Sum for området	30 424	31 508	1 084	3,44

Regnskapet for 2019 viser et mindreforbruk på 1,1 millioner kroner.

7 Administrasjon, fellestjenester og folkehelse

7.1 Status målsettinger

Fellestjenestene skal støtte fagavdelingene i deres arbeid med strategiske mål og bidra til at organisasjonen oppnår fellesmålene om å effektivisere arbeidsprosessene, øke ressursutnyttelsen og styrke evnen til omstilling og utvikling.

I tabellen under følger oversikt over folkehelse, idrett og friluftsliv.

Mål	Målindikator
Anleggsutbyggere og arrangører av større idretts- og friluftsansatte opplever fylkeskommunen som en forutsigbar samarbeidspartner i planleggings- og oppstartsfasen	<i>Fylkeskommunen gjennomførte fire kompetansehevede samlinger i det etablerte arrangørnettverket for idretts- og friluftsansatte i 2019. Tilskuddsordningen «forprosjekt for større regionale og interkommunale idrettsanlegg» fikk ikke tilført midler i 2019. Vedtak i fellesnemda sikret videreføring av ordningen i ny fylkeskommune og budsjettmidler til ny utlysning første kvartal 2020</i>
Fire nye kommuner deltar i Program for folkehelsearbeid i kommunene	<i>I 2019 ble ytterligere to kommuner med i tilskuddsordningen Program for folkehelsearbeid; Skien og Vinje. Skien kommune utvikler tiltaket «Foreldrestøttene dialogmøter» og Vinje «Eg er meg og du er deg. Livsmestring og nærværstrening for barn». Målet om å innlemme 4 kommuner ble ikke oppfylt pga. nedgang i statlige bevilgninger i programmet.</i>
Seks kommuner i Telemark starter opp prosjektet Liv og røre i Telemark fra august 2019. Totalt elleve kommuner er da med i prosjektet Liv og røre i Telemark	<i>Fem kommuner startet opp med programmet Liv og røre i august 2019. Totalt ti kommuner er nå med i Liv og røre med alle sine grunnskoler (Bø og Sauherad er slått sammen). I tillegg er piloten Liv og røre i barnehager gjennomført i Bamble kommune (pilotslutt juni 2020, deretter inn i drift)</i>

Team folkehelse, idrett og friluftsliv

Prioriterte satsingsområder og tiltak tar utgangspunkt i målene og strategiene i Regional plan for folkehelse i Telemark 2018–2030 og Strategi for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2016–2020. I tillegg vedtok fylkeskommunen sin egen frivillighetsmelding i 2017, og nye tiltak er knyttet opp til iverksetting av satsingsområdene i denne meldingen

Innenfor folkehelse, idrett og friluftsliv har det vært viktig å få kartlagt hvordan tilskuddsordningene og de ulike partnerskapsavtalene er organisert, og starte oversiktsarbeidet vedr. helsetilstanden og påvirkningsfaktorene i det nye fylket. Dette har skjedd i samarbeid med Vestfold.

1. Regional plan for folkehelse i Telemark 2018-2030

Et hovedmål for det regionale folkehelsearbeidet har vært å iverksette tiltak som kan utjevne sosiale ulikheter ved å tilrettelegge for helsefremmende og inkluderende aktiviteter og områder. I 2019 har dette særlig dreid seg om:

- **Liv og Røre i Telemark**

Etter kommunesammenslåingen mellom Bø og Sauherad er totalt ti kommuner med i Liv og Røre med alle sine grunnskoler. I løpet av året har kommunene som er med i Liv og Røre fått oppfølging i form av blant annet nettverkssamlinger. Liv og Røre i Telemark er et samarbeidsprogram mellom fylkeskommunen og Universitetet i Sørøst-Norge. Programmet har som mål å skape bedre levekår for barn og unge gjennom fysisk aktivitet i fag, sunne og inkluderende måltider og bedre psykososialt miljø. Det er to doktorgrader og 11 mastere knyttet til Liv og Røre. Den første forskningsartikkelen viser at Liv og Røre, særlig komponenten som går på fysisk aktivitet, gir en gevinst på skolebasert fysisk aktivitet, fysisk form og vitalitet (dvs. velvære og trivsel). Blant jentene skjer det også en endring i helserelatert livskvalitet. I evalueringen av piloten i Kragerø skriver dessuten forskerne: "Liv og Røre-modellen svarer på en helhetstankegang som etterlyses innen folkehelsearbeid og vi som forskere vurderer derfor modellen som fremtidsrettet. (...)"

I 2019 gjennomførte vi kompetansehevende kurs, nettverkssamlinger og undertegnet nye samarbeidsavtaler. Partnerskapsavtalen med Senter for fysisk aktiv læring (SEFAL) førte til at flere lærere fra Telemark var med på samskaping av et nytt studium på SEFAL, fysisk aktiv læring, et studium de også gjennomførte.

- **Liv og Røre i barnehager** i Bamble kommune, pilotprosjekt basert på «Liv og Røre i Telemark»-modellen

Liv og Røre i barnehager er gjennomført i ti av elleve kommunale og private barnehager i Bamble kommune. Dette har skjedd i samskaping med representanter fra de ulike barnehagene. Piloten slutføres i juni 2020, men skal deretter inn i ordinær drift.

- **Program for folkehelsearbeid i kommunene**

Telemark fylkeskommune er med i tilskuddsordningen Program for folkehelsearbeid i kommunene. Telemark fikk opprinnelig tildelt 30 millioner kroner over seks år, men dette ble nedskalert til 26 millioner kroner pga. lavere offentlige bevilgninger over statsbudsjettet. Midlene går i sin helhet til kommuner som er med. Programmet skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet, og legger særlig vekt på barn og unge, psykisk helse og rusforebygging. I Telemark har programmet fått navnet «*Rusfritt, robust og rettferdig*». Så langt er seks kommuner med i tilskuddsordningen i Telemark.

- **Ny satsing; forebygging av vold og overgrep**

Etter søknad valgte Helsedirektoratet i 2019 ut Vestfold og Telemark som eneste fylke i landet som får 9 millioner kroner fordelt over tre år, til å forebygge vold og overgrep. Satsingen i Vestfold og Telemark har fått tittelen «**Sammen mot**».

Dette er en ny tilskuddsordning, og del av den tiårige, nasjonale satsingen [Program for folkehelsearbeid i kommunene](#). Den nye satsningen mot vold og overgrep må ses i sammenheng med den overordnede målsetningen for programfylke-arbeidet. Midlene skal brukes til å utvikle forebyggende tiltak mot vold og overgrep i kommunene. Fristen for kommuner som ønsker å søke på tilskuddsordningen var i november 2019. Søknadene skal behandles i fylkestinget 03.03.20.

- **Bistand til arbeid med kommunale frivillighetsmeldinger/-planer**

I alt ti (ni etter kommunesammenslåing) kommuner har mottatt stimuli-midler til utarbeidelse av lokal frivillighetsplan. I 2019 er fem av disse planene ferdigstilte og vedtatt i kommunestyrene.

- **Samarbeid med Råd for frivillige- årlig frivillighetskonferanse**

Råd for frivillige har hatt høy møteaktivitet i 2019, og gitt uttaler til politiske saker. Det ble gjennomført en frivillighetskonferanse i samarbeid med Frivilligsentralene i Telemark på Gvarv i april 2019.

2. Strategi for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2016–2020

Forvaltning av høstbare arter av vilt og innlandsfisk, sikring av arealer til friluftslivsformål, framtidrettede regionale og interkommunale idrettsanlegg, samt toppidrettssatsing og tilrettelegging for store idretts- og friluftsansatte er viktige satsingsområder i strategien.

Konkrete tiltak i 2019 har vært:

- **Kartlegging og verdifastsetting av friluftsområder i kommunene**

Prosjektet er videreført i 2019, og sammen med Vestfold fylkeskommune er det engasjert ressurser for å følge opp arbeidet i begge fylker. Ved utgangen av 2019 har alle kommunene som er i prosess, eller som ikke har igangsatt arbeidet fått tilbud om hjelp og ressurser fra fylkeskommunen. Man antar derfor at de fleste kommunene både i Vestfold og Telemark vil ha gjennomført arbeidet ved utgangen av 2020

- **Videreføring av nettverket Vilt og trafikk – Telemark**

Telemark fylkeskommune har satt fokus på utfordringene med viltulykker i Telemark. I 2019 har vi gjennomført kurs for kommunene knyttet til arbeidsvarsling langs veg og distribuert "viltbånd" med informasjon om hva man skal gjøre ved en viltulykke. Arbeidet med å redusere antallet viltulykker er i tillegg presentert i ulike fora, og vi har arrangert en fagdag for kommunene i Vestfold og Telemark, offentlige ettersøkspersonell og interesseorganisasjoner. Fylkeskommunen viderefører nettverket bestående av fylkeskommunen, kommuner, sektormyndigheter, NJFF og andre interessenter i nytt fylke

- **Undersøkelser/taksering av tilgjengelig elg-beite i fylket**

Arbeidet med taksering av elgbeite ble ferdigstilt høsten 2019, med relevante og konkrete anbefalinger for videre forvaltning av elg- og skogressursene i Vestfold og Telemark. Resultatene viser at elgens påvirkning av vinterbeiteplanter er bærekraftig i Vestfold og nær bærekraftig i Telemark. Siden denne taksten gir et bilde av nåsituasjonen, vil det være behov for oppfølgende takseringer/undersøkelser i tiden som kommer, slik at man kan følge utviklingen fremover.

- **Bestandsanalyse av elg i fylket**

Faunaturforvaltning fikk tilslaget på anbudskonkurransen for aldersanalyse og bestandsvurdering av elg i Telemark. EN stor del av arbeidet består i analyse av elgtenner, for å finne alderen på skutte dyr høsten 2019. Man kan ut fra dette, sammen med annen jaktinformasjon som sett elg, skutte dyr, kalveproduksjon og kjønns sammensetning, simulere elgbestanden tilbake i tid. Ved å sammenlikne forvaltningsstrategier opp mot teoretiske bestandsstørrelser vil man kunne komme med konkrete råd for hvilke- og hvor mange dyr som bør felles i årene fremover. Man kan da i større grad og med større forutsigbarhet forvalte elgressursen i de retninger man ønsker. Sluttrapporten foreligger etter vinteren 2020.

- **Idrettsanlegg**

I 2019 tildelte fylkeskommunen 50 millioner kroner i spillemidler til nye anlegg og områder for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet. Det var en positiv økning i antall søknader, men samlet søknadssum var lavere sammenlignet med året før. Fylkeskommunen fikk inn mange søknader med mindre søknadssummer, men få søknader til store anleggsprosjekt som dro søknadssummen opp. Den

statlige overføringen av spillemidler var derfor på samme nivå som i 2018, siden søknadssum vektlegges med 50 % (befolkningstall 25 % og anleggsdekning 25 %) i beregningen av tilskudd til fylkene.

I 2017 opprettet fylkeskommunen en tilskuddsordning for å støtte utredninger og forprosjektering av større regionale og interkommunale anleggsprosjekt i fylket. Ordningen har blitt lyst ut to ganger, høsten 2017 og 2018, men den ble ikke lyst ut i 2019. Det skyldes sammenslåingen av fylkeskommunene og klargjøring av en ny tilskuddsordning med samme formål i Vestfold og Telemark fylkeskommune. Første kvartal 2020 blir ny ordning lyst ut med 1 million kroner i søknadspotten.

- **Idretts- og friluftsansettelse**

Fylkeskommunen fasiliterte og gjennomførte fire samlinger i arrangørnettverket for idretts- og friluftsansettelse i 2019. Arrangørnettverket er for dem som på frivillig basis eller yrkesmessig bidrar i planlegging og/eller gjennomføring av idretts- og friluftsansettelse i fylket. Hensikten med nettverket er å skape arenaer der arrangørkompetanse kan utveksles og videreutvikles, og legge til rette for økt samarbeid mellom arrangører og en tettere dialog mellom arrangører og offentlig sektor. Det var i 2019 en økning i antall personer som registrerte seg inn i nettverket og cirka 50 personer på hver av samlingene.

7.2 Status økonomi

Administrasjon, fellestjenester og folkehelse	Regnskap	Budsjett	Avvik	Avvik i %
	2019	2019		
13 Regionreform Vestfold og Telemark	5 267	0	-5 267	
15 Fylkesrådmann	6 417	7 565	1 148	15,00
16 Stabsavdelingen	85 339	84 741	-598	-1,00
17 Personal og organisasjon	33 680	34 954	1 274	4,00
18 Økonomi og innkjøp	14 325	14 327	3	0,00
19 Team folkehelse, idrett og friluftsliv	14 774	14 166	-607	-4,00
Sum for området	159 802	155 754	-4 049	-2,60

Telemark fylkeskommune har vært regnskapsfører for potten på 30 millioner kroner som vi fikk fra staten i 2017/2018. Midlene er brukt opp, og merforbruket på prosjektrengskapet som er knyttet opp til **administrasjon, fellestjenester og folkehelse** i 2019 ble på 5,2 millioner kroner. 2,7 millioner kroner av dette knytter seg direkte til fellesnemda sitt vedtak i sak 38/19 om partistøtte.

Personal og organisasjonsavdelingen: Merforbruk skyldes overtid og innleid personale i forbindelse med arbeid til regionreformen. Det er ikke gjennomført personalutviklingstiltak, siden avdelingen har prioritert reformprosessen.

It- avdelingen: Merforbruk skyldes regionreformen.

Service avdelingen: Merforbruk skyldes ombygging av kontorer på fylkeshuset i forbindelse med regionreformen.

Prosjekt regionreform Vestfold og Telemark: Merforbruk på prosjektet skyldes i hovedsak høyere kostnader knyttet til digitale konsekvenser, frikjøp av ansatte og partipott.

8 Videregående opplæring

Dette rammeområdet omfatter opplæring i skole og arbeidsliv, karriereveiledning, oppfølgingstjenesten, pedagogisk-psykologisk tjeneste, voksenopplæring og fagskoletilbud i Telemark.

8.1 Status målsettinger

Målsetting	Status måloppnåelse
Økt gjennomføring	<p>Alle elever skal gjennomføre videregående opplæring.</p> <p>I de videregående skolene i Telemark har 75,9 prosent av 2013-kullet fullført og bestått fem år senere. Dette er en bedring på 1,1 prosentpoeng fra 2012-kullet. Nasjonalt hadde 74,7 prosent av 2013-kullet ved de offentlige videregående skolene fullført og bestått fem år senere. Telemark var dermed 1,2 prosentpoeng over landsgjennomsnittet for 2013-kullet.</p> <p>Fullført og bestått per skoleår.</p> <p>Skoleåret 2018-2019 var det 81,4 prosent som fullførte og besto. Grunnlaget er elever per 1. oktober. Dette er en økning fra 80,5 prosent foregående skoleår. Landsgjennomsnittet for skoleåret 2018-2019 er 83,6 prosent. Det er positivt at andelen i Telemark økte og Telemark øker nå mer enn landsgjennomsnittet. Veggen frem til 85 prosent er lang, og det er viktig at alle fortsatt arbeider bredt for å nå målet. At Telemark er et av fylkene med lavest fravær er til god hjelp i så måte.</p>
Økt læringsutbytte	<p>Utviklingen i matematikk viser en nedgang for alle fagene. For 1P er nedgangen fra 3,2 til 2,4, og det er en liten nedgang for 2P-Y med en gjennomsnittskarakter på 2,4. Antall elever som tok denne eksamenen i 2019 var 133. For 2P er resultatet på tilnærmet samme nivå som året før, og 164 tok denne eksamenen. 1T går fra 3,9 til 2,8 med 41 elever. Vi ser at vi har et godt stykke å gå for å komme opp på forventet resultat for 2P-Y og 1T. For 2P ligger vi på målsettingen vår for 2021. Telemark fylkeskommune hadde i 2019 ikke en spesiell oppfølging med skolene på matematikk området. I stedet ble det satt i gang et forsøk ved tre videregående skoler for å se hvordan vi best kan bedre elevenes grunnleggende ferdigheter innen lesing, skriving og regning i tillegg til deres muntlige og digitale ferdigheter.</p>

Overordnet mål	Mål	Indikator	2018	Mål 2019	Oppnådd 2019	Beskrivelse mål
Økt læringsutbytte	Resultater til eksamen i matematikk skal innen 2021 være:	Eksamen påbygg matematikk 2P-Y - Alle utdanningsprogram	2,5	3,0	2,4	
	- Karakteren 3,0 for 2P-Y.	Eksamen stud.forb. matematikk 1T - Alle utdanningsprogram	3,9	3,6	2,8	
	- Karakteren 3,6 for 1T.	Eksamen stud.forb. matematikk 2P - Alle utdanningsprogram	3,1	3,0	3,0	
	Andelen lærlinger med bestått resultat på fagprøven skal være på minst 95 %.	Andel lærlinger som har bestått fag-/svenneprøve i løpet av fire år	94,8%	95,0%	95,2%	I Telemark ble det i 2019 avlagt 914 prøver. Av disse har 870 bestått, dvs. 95,2%
Økt gjennomføring	Alle elever skal gjennomføre videregående opplæring.	Alle elever skal gjennomføre videregående opplæring. - Fullført og bestått på normert tid (prosent), alle utdanningstyper - Alle utdanningsprogram	60,1%		61,8%	
	Andelen som fullfører og består pr. skoleår, skal innen 2021 være på 85%	Andelen som fullfører og består pr. skoleår, skal innen 2021 være på 85 prosent - Fullført og bestått på normert tid (prosent), alle utdanningstyper -	80,5%	85%	81,4%	

		Alle utdanningsprogram				
		Fullført og bestått på mer enn normert tid (prosent), alle utdanningstyper - Alle utdanningsprogram	74,8% + Grunn-komp 2,5%		75,9% + Grunn-komp 2,2%	Gjennomføring fem år etter oppstart i offentlig videregående skole.

8.2 Status økonomi

Rammeområde/enhet	Regnskap 2019	Rev. bud. 2019	Avvik i kr	Avvik i %
21-Seksjon for kvalitet og utvikling	187 449	190 499	3 051	1,6 %
22-Seksjon for drift	57 149	53 161	-3 987	-7,0 %
23-PPT, OT og talenhus	25 314	26 324	1 010	4,0 %
24-Diverse formål vgo	192	934	742	386,8 %
25-Videregående skoler og fagskolen	787 695	772 686	-15 009	-1,9 %
Sum	1 057 799	1 043 605	-14 194	-1,3 %

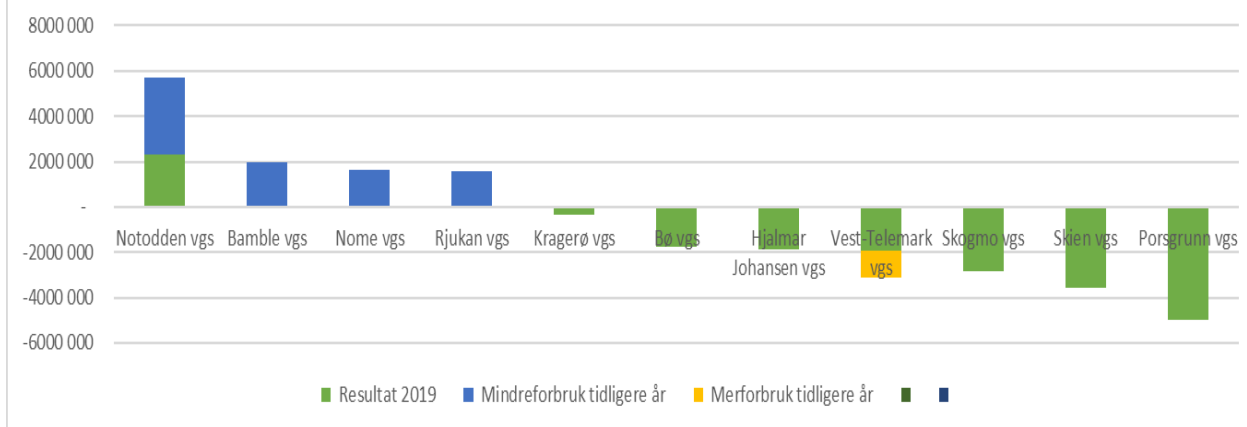
Regnskapet for 2019 viser et merforbruk med 14,2 millioner kroner. Dette tilsvarer 1,3 prosent mer enn budsjettet. Seksjonene i avdeling for videregående opplæring har kontroll på økonomien, samlet sett gikk disse med et mindreforbruk på 0,3 prosent. Det er merforbruk på seksjon for drift som skyldes økte utgifter til voksenopplæring og elev-pc.

De videregående skolene hadde et merforbruk med 15 millioner kroner, og dette utgjør 1,9 prosent mer enn budsjettet. Det er kun Notodden videregående skole som kan vise til mindreforbruk i 2019. Bamble, Nome og Rjukan videregående skoler gikk i balanse, mens de øvrige skolene hadde merforbruk. Vest-Telemark vgs har i tillegg merforbruk fra tidligere år som må dekkes inn. Virkningen av elevtallsnedgangen 2018 merket skolene budsjettmessig med lavere ramme fra januar 2019. Flere skoler har meldt om forventet merforbruk i 2019 som følge av blant annet dette. Fagskolen, som blir finansiert med øremerket tilskudd, gikk med mindreforbruk, og ubrukte midler er satt på fond.

Figuren under viser resultat 2019 og tidligere års mindre- og merforbruk for de videregående skolene. Beløpene er i 1000 kroner.

Resultat videregående skoler 2019

9 Tannhelse

Tannhelsetjenesten omfatter fylkestannlegens kontor og 12 tannklinikker, hvorav Skien tannklinikk inneholder tre spesialistavdelinger og en tredelt allmennavdeling. I tillegg bemanner tannhelsetjenesten en klinikk i Skien fengsel og en narkoseklinikk ved sykehuset Telemark i Porsgrunn.

Den offentlige tannhelsetjenesten er styrt av Lov om tannhelsetjenesten av 1983 og skal gi et oppsøkende og gratis tilbud til følgende grupper:

- a. barn og ungdom fra fødsel til og med det året de fyller 18 år
- b. psykisk utviklingshemmede i og utenfor institusjon
- c. grupper av eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie
- d. ungdom som fyller 19 eller 20 år i behandlingsåret (75 prosent moderasjon)

I tillegg gir tannhelsetjenesten et vederlagsfritt tilbud til rusmisbrukere under rehabilitering i statlig og kommunal rusomsorg og innsatte i fengsel.

Pasienter som har vært utsatt for tortur, overgrep og som har odontofobi (TOO), tilbys psykologstøttet tannbehandling. Både den kognitive psykologbehandlingen og tannbehandlingen er gratis for pasientene og finansieres med støtte fra helsedirektoratet.

Tannhelsetjenesten tilbyr også behandling til voksne betalende pasienter etter kapasitet.

9.1 Status målsetting

Målsetting	Status måloppnåelse
Effektivisere arbeidsprosessene og øke utnyttelsen av ressursene	Bruk av tannpleiere i førstelinjetjenesten er en rasjonell og effektiv måte å drive tannhelsetjenesten på i dag. Dette skyldes at i underkant av 80 prosent av barn og unge mellom 3 og 18 år ikke har behov for tannlegebesøk fordi de ikke har behandlingstrende karies i innkallingsåret. Ved naturlig avgang av tannleger gjøres det derfor alltid en vurdering om man skal ansette en tannpleier framfor en tannlege.

Målsetting	Status måloppnåelse
<p>Forbedring av tannhelsen hos barn, unge og eldre med dårlig tannhelse. TFK skal ligge likt eller over landsgjennomsnittet.</p>	<p>Tannhelsen hos barn og unge i Telemark ligger fortsatt under landsgjennomsnittet.</p> <p>Alle de 5 indikatorårskullene, 3-, 5-, 12-, 15- og 18-åringene, hadde dog bedre tannhelse enn i 2018, dvs. at en større prosentandel hadde helt friske tenner.</p> <p>F. eks. var andelen 12-åringene med helt feilfrie tenner 59,3 prosent i 2019 mot 51,5 prosent i 2018. Hos 15-åringene hadde andelen individ med feilfrie tenner økt fra 34,1 prosent til 38,1 prosent, mens 18-åringene hadde bare en marginal bedring, fra 23,5 til 23,7 prosent individer med feilfrie tenner.</p> <p>Tannhelsetjenesten jobber hele tiden med forebyggende tiltak som på sikt skal være med å redusere andelen barn og unge med behandlingstrengende karies. Målet er foreløpig å ligge over landsgjennomsnittet.</p> <p>Tannhelsetjenesten i Telemark har arbeidet målrettet med å sikre at mottakere av hjemmesykepleie blir informert om sine rettigheter til gratis tannhelsetjenester. Plikten til å informere om tilbudet ligger hos den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Tallene fra SSB viser at tiltakene har vært vellykkede, og Telemark ligger over landsgjennomsnittet på dette området. I 2018 hadde Telemark 34,2 prosent under tilsyn sammenlignet med landsgjennomsnittet på 28,1 prosent. Tallene for 2019 er ikke klare ennå.</p>
<p>Voksne betalende pasienter skal ha et solid faglig tannhelsetilbud i rimelig avstand fra sitt bosted</p>	<p>Andelen voksne betalende pasienter som velger behandling ved de offentlige tannklinikkene i Telemark, gikk litt tilbake i 2019. 15 551 voksne pasienter var under tilsyn på de offentlige klinikkene i fylket mens 16 900 voksne pasienter var under tilsyn i 2018. Tilsvarende tall for 2017 og 2016 var henholdsvis 17837 og 18 246. En av årsakene til dette er sannsynligvis at konkurransen i tannhelsetjenestemarkedet er blitt merkbar også i Telemark. Tendensen er at flere utenlandske tannlegekjeder etablerer seg i byene. En annen årsak er at det i 2019 har vært mange møter i forbindelse med regionreformen der klinisk personale har deltatt på bekostning av pasientbehandling.</p> <p>Regnskapet viser at den offentlige tannhelsetjenesten hadde samlede inntekter i 2019 på 63,4 mill. kroner Av</p>

dette er 45,6 mill. kroner honorarinntekter fra pasientbehandling. Pasientinntektene utgjør 57,2 prosent av nettobudsjettet som i fjor var på 79,7 mill. kroner. I 2018 var tilsvarende tall på 61,5 prosent av tannhelsetjenestens nettobudsjett, og i 2017 var inntektene 65 prosent av nettobudsjettet.

Resultatet for 2019 viser et mindreforbruk på 60 000 kroner.

9.2 Status økonomi

	Regnskap 2019	Budsjett 2019	Avvik	Avvik i %
Tannhelse				
30 Tannhelsetjenesten	3 722	3 074	-647	-21,00
31 Fylkestannlegen	4 064	2 817	-1 247	-44,00
32 Tannklinikk	71 945	73 900	1 955	3,00
Sum for området	79 731	79 791	60	0,08

Samlet sett viser regnskapet for tannhelse balanse ved årets slutt.

10 Samferdsel og regional utvikling

Samferdsel og regional utvikling omfatter team kollektiv, team plan og samferdsel og team næring og innovasjon. Avdelingen har ansvar for den regionale og lokale kollektivtransporten inkludert skoleskyss, 1900 kilometer fylkesveg, oppfølging av regionale areal- og transportplaner, koordinering av rettleiding og uttalelser til kommunenes samfunnsarealplaner og løyvebehandling. Avdelingen skal også legge til rette for fylkeskommunens formelle påvirkningsrolle overfor nasjonale myndigheter når det gjelder statlig samferdsel, og bidra til den regionale utviklingen gjennom næringsutvikling, reiseliv, forskning og utvikling (FoU), vannforvaltning, klima, internasjonalt arbeid og landbruk.

10.1 Status målsettinger

Overordnet mål	Mål	Oppnådd resultat
O hardt skadde og drepte i trafikken		Statens vegvesen er forsinket med å legge inn ulykker for 2019 og har en frist i mai. SSB har heller ikke tall for de siste 3 månedene av 2019. Dermed er det ikke mulig å rapportere på dette.
Attraktive byer og tettsteder	70 % av nye boliger i Telemark i perioden 2015–2025 er lokalisert innenfor en definert senterstruktur.	Dette målet gjelder for Telemark utenom Grenland og har et tiårsperspektiv. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at 44 prosent av nye boliger i perioden 2015-2018 er oppført innenfor eksisterende tettstedsgrenser slik de beregnes av SSB. Andelen i 2018 var 51 prosent.
	Det skal være økt tetthet i alle kommunesenter i Telemark målt i folketall og arbeidsplasser i perioden 2014–2025.	Dette målet har et tiårsperspektiv, og det er forventet liten endring per år. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at tettstedsarealet i Telemark økte med 1 kvadratkilometer i fra 2015 til 2018. Befolkningstettheten innenfor tettstedsarealet var på 1445 bosatte per kvadratkilometer i 2018, noe som er en liten økning fra 1437 i 2015. Det er ikke gjort beregninger av tettheten av arbeidsplasser.

	Minimum 80 % av nye boliger i Grenland skal komme innenfor bybåndet.	I femårsperioden 2015-2019 er andelen nye boliger innenfor bybåndet i Grenland 84 prosent. I Porsgrunn kommune er andelen 93 prosent, mens den er 80 prosent i Skien kommune.
Lettere å reise miljøvennlig	Andelen personreiser i Grenland med andre transportmidler enn bil skal øke til minst 35 % innen 2018. Fordeling: Kollektivtransport: 8 %. Sykkel: 8 %. Gange: 19 %	Resultater fra reisevaneundersøkelsen viser at 27 prosent av personreisene i Grenland i 2018 er med andre transportmidler enn bil. Fordeling: Kollektivtransport: 5 prosent. Sykkel: 6 prosent. Gange 16 prosent. Sammenlignet med forrige reisevaneundersøkelse fra 2013/2014 er det en økning på to prosentpoeng.
	100 % av holdeplasser langs metrolinjene og holdeplasser med flere enn 3 000 påstigende pr. år langs pendellinjene i Grenland skal utbedres og være universelt utformet.	Det ble ikke satt av midler til å ruste opp holdeplasser i 2019. Andelen holdeplasser som er rustet opp med universell utforming er på ca. 86 prosent. Det er samme nivået som i 2018. Ved utgangen av 2019 gjenstår ca. 60 holdeplasser før målet er nådd.
	Andelen personreiser med gange og sykkel i Telemark skal øke til 35 % i 2025.	Den nasjonale reisevaneundersøkelsen startet opp i 2017, men det er foreløpig gjennomført for få intervjuer i kommunene utenom Grenland til å si noe om andelen personreiser med gange og sykkel.
God framkommelighet for alle trafikanter	Viktige fylkesveger skal ikke få redusert standard for spordybde og jevnhet.	
	Etterslepet skal være redusert med 10 % fra 2015 til 2025.	
	Bussene i Grenland skal være maksimalt 3 minutter forsinket	60 prosent av avgangene langs metro- og pendellinjene holdt seg innenfor dette målet i 2019, mens 81 prosent av avgangene var mindre enn fem minutter forsinket.

Lettere å reise miljøvennlig

I 2019 ble det bygd nye, eller utbedret, i alt 26 holdeplasser/ repos for kollektivreisende. Det ble prioritert strekningsvise utbedringer, med 11 holdeplasser/repos i Tinn, 7 i Skien, ellers punktvisse utbedringer i Midt-Telemark, Kragerø, Notodden og Vinje kommuner. Det ble satt opp 12 leskur, hvorav 9 langs fv. 37 i Tinn.

Effektive og attraktive kollektivknutepunkt er viktig for å få til et smidig og velfungerende kollektivsystem, som tiltrekker seg flere passasjerer. Fylkeskommunen samarbeider med kommuner, Statens vegvesen, Bane Nor og Jernbanedirektoratet om kollektivknutepunktene. I 2019 er det særlig arbeidet med knutepunkt Skien med Landmannstorget, Franklintorget i Porsgrunn og Bø stasjon. Det er fortsatt midlertidige leieavtaler for kollektivknutepunkt i Rjukan og Seljord. Arbeidet med å finne mer langsiktige løsninger pågikk i 2019.

10.2 Status økonomi

Rammeområde/enhet	Regnskap 2019	Rev.budsjett 2019	Avvik i kr	Avvik i %
50 Team kollektiv	269 498	270 146	648	0,2 %
52 Samferdsel og regional utvikling	4 370	4 843	473	9,8 %
53 Team næring og innovasjon	36 704	37 323	619	1,7 %
54 Team plan og samferdsel	293 214	303 986	10 771	3,5 %
Sum	603 787	616 298	12 510,88	2,0 %

Regnskapet viser at rammeområde samferdsel og regional utvikling har et samlet mindreforbruk på 12,5 millioner kroner sammenlignet med budsjett for 2019, noe som tilsvarer 2 %. Team kollektiv har et positivt avvik på 0,6 millioner kroner, Samferdsel og regional utvikling har et positivt avvik på 0,5 millioner kroner og Team næring og innovasjon har et positivt avvik på 0,6 millioner kroner. I alle teamene skyldes mindreforbruket i all hovedsak noe lavere aktivitet enn planlagt. Team plan og samferdsel har et positivt avvik på 10,7 millioner kroner. Det positive avviket skyldes blant annet at det er brukt noe mindre på driftskontrakter og dekkelegging enn budsjettet i 2019.

11 Kultur

Avdeling for kultur omfatter arkeologi, nyere tids kulturarv, Den kulturelle skolesekken (DKS), konserter, Ung Kultur Møtes (UKM), teater, museer, festivaler, film, generell kultur, kunstformidling og bibliotek. I tillegg er verdensarvkoordinatoren faglig tilknyttet avdelingen.

11.1 Status målsettinger

Målsetting	Status måloppnåelse
Tilrettelegge for gode bibliotekstjenester ved blant annet å arrangere kompetansehevende læringsnettverk/kurs for bibliotekansatte i Telemark	Målet er at alle bibliotekansatte som deltar på kompetansehevende læringsnettverk og kurs, skal være svært tilfredse (gi minst 4 poeng på en tilfredshetskala fra 1 til 5) innen 2021. Alle kursene som har blitt evaluert i 2019, har oppnådd mellom 4 og 5 i gjennomsnittspoeng.
Økt attraktivitet som bo- og besøkssted	Gjennom støtte til ulike tiltak er fylkesbiblioteket med på å bygge opp om lokale arrangement og bibliotekutvikling. Besøkstallene for bibliotekene i Telemark ligger omtrent på samme nivå som i 2018. Noen av kommunene ligger godt over landsgjennomsnittet pr. innbygger. Noen ligger et stykke under. Totalt sett ligger Telemark litt under gjennomsnittlig besøk pr. innbygger. Et godt folkebibliotek vil i stor grad bidra til lokalsamfunnets behov for en uformell, terskelfri møteplass med tilgang på informasjon, innhold og mening.
Fylkeskommunale virkemidler og støtteordninger skal brukes til å støtte opp om regional kulturaktivitet. Effektivisere arbeidsprosessene og øke utnyttelsen av ressursene	Det er utarbeidet forutsigbare retningslinjer for søkere av fylkeskommunalstøtte. Det er i retningslinjene for midlene og i Strategi for kultur, kulturarv og bibliotek tatt hensyn til at fylkeskommunen skal favne bredt i sine tildelinger knyttet til kunstuttrykk. De økonomiske resultat for tildelinger ble rapportert på hvert hovedutvalgsmøte. Drifta ble rapportert gjennom de vanlige prosedyrer. Digitalisering av søknader om tilskudd ble rapportert som vellykket og arbeidssparende men ikke kvantifisert.

11.2 Status økonomi

Rammeområde/enhet	Regnskap 2019	Rev. bud. 2019	Avvik i kr	Avvik i %
60-Kultur	45 065	44 639	-426	-1,0
61-Bibliotek	5 355	5 831	476	8,9
62-Verdensarv	1 830	1 900	70	3,8
63-Kulturarv	6 133	7 828	1695	27,6
Sum	58 383	60 197	1 815	3,1

Rammeområdet kultur hadde et mindreforbruk i 2019 på 1,8 millioner kroner. Dette tilsvarer 3,1 prosent av budsjettet. Mindreforbruket er i hovedsak på kulturarv, og skyldes økte inntekter på arkeologi.

12 Investering, balanse og eierskap

Fylkeskommunen har hatt betydelige investeringer i 2019. Mer om investeringsregnskapet og budsjettavvik for de ulike investeringsområdene vises i dette kapittelet. Balanseregnskapet er nærmere beskrevet med eiendeler og forpliktelser. Oversikt over fylkeskommunens eierskap er også vist i her.

12.1 Investeringsregnskapet

ØKONOMISK OVERSIKT - INVESTERING					
	Regnskap 2019	Just. budsj. 2019	Avvik 2019	Oppr. budsj. 2019	Regnskap 2018
Inntekter					
Salg av driftsmidler og fast eiendom	14 825 438	14 825 000	-438	54 000 000	34 708 397
Andre salgsinntekter	11 623 072	174 000	-11 449 072	-	547 278
Overføringer med krav til motytelse	125 144 496	145 565 000	20 420 504	240 630 000	173 881 163
Kompensasjon for merverdiavgift	89 879 240	96 429 541	6 550 301	129 656 992	105 818 884
Støtligge overføringer	22 981 140	33 057 710	10 076 570	4 000 000	30 360 306
Andre overføringer	15 000	-	-15 000	-	851 180
Sum inntekter	264 468 386	290 051 251	25 582 865	428 286 992	346 167 208
Utgifter					
Lønnsutgifter	1 679 569	-	-1 679 569	-	2 386 436
Sosiale utgifter	662 531	-	-662 531	-	802 706
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	408 427 011	530 206 612	121 779 601	770 788 000	470 637 882
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	575 000	-	-575 000	-	5 744 262
Overføringer	89 879 240	13 683 549	-76 195 691	4 140 000	105 852 712
Renteutgifter og omkostninger	21 836	-	-21 836	-	3 657
Sum utgifter	501 245 187	543 890 161	42 644 974	774 928 000	585 427 654
Finanstransaksjoner					
Utlån	-	500 000	500 000	500 000	-
Kjøp av aksjer og andeler	2 914 879	3 300 000	385 121	3 300 000	3 252 847
Dekning av tidligere års udekket	-	-	-	-	37 756 512
Avsatt til ubundne investeringsfond	-	-	-	-	39 548 397
Avsatt til bundne investeringsfond	1 149 710	1 149 710	1	-	-
Sum finansieringstransaksjoner	4 064 589	4 949 710	885 122	3 800 000	80 557 757
Finansieringsbehov	240 841 390	258 788 620	17 947 230	350 441 008	319 818 203
Dekket slik:					
Bruk av lån	72 521 419	89 772 739	17 251 320	230 341 008	218 786 194
Salg av aksjer og andeler	1 112	-	-1 112	-	5 000 000
Overført fra driftsregnskapet	57 639 603	57 649 658	10 055	53 000 000	32 889 974
Bruk av disposisjonsfond	105 679 256	106 366 223	686 967	67 100 000	61 616 019
Bruk av ubundne investeringsfond	5 000 000	5 000 000	-	-	1 422 321
Bruk av bundne investeringsfond	-	-	-	-	103 695
Sum finansiering	240 841 390	258 788 620	17 947 230	350 441 008	319 818 203
Udekket	-	-	-	-	-

12.1.1 Investeringer og finansiering

Finansieringsbehovet i investeringsregnskapet for 2019 var på 240,8 millioner kroner. Dette var 17,9 millioner kroner mindre enn justert budsjett. Hovedårsaken til at finansieringsbehovet ble lavere enn budsjettet var at aktivitetsnivået på flere områder ble lavere enn planlagt.

Lån var med å finansiere investeringer i 2019 med 72,5 millioner kroner. Inntekter ved salg av anleggsmidler utgjorde 14,8 millioner kroner, og tilskudd utgjorde 23 millioner kroner. Tilskudd var i all hovedsak øremerkede midler fra staten. Merverdiavgiftskompensasjon utgjorde 89,9 millioner kroner, og bompenger ble til sammen 125,1 millioner kroner.

Mindre behov for bompenger utgjorde det største budsjettavviket i investeringsregnskapet med 20,4 millioner kroner. Bruk av lån var 17,3 millioner kroner lavere enn budsjettet.

12.1.2 Investeringsutgifter

REGNSKAPSSKJEMA 2B - INVESTERINGSREGNSKAPET				
	Regnskap 2019	Just. budsj. 2019	Avvik 2019	Oppr. budsj. 2019
Utstyr skole	11 791 316	12 767 861	976 545	3 500 000
Investering tannhelse	599 526	3 200 000	2 600 474	3 200 000
Investering IT	13 756 624	20 274 665	6 518 041	3 000 000
Investering kollektiv	6 139 133	6 000 000	-139 133	11 000 000
Bypakke Grenland fase 1	189 631 072	207 073 000	17 441 928	293 630 000
Større prosjekt veg	874 870	1 004 000	129 130	27 500 000
Utbedring og etterslep	53 204 558	52 326 000	-878 558	57 725 000
Gang- og sykkelveger	80 624	3 400 000	3 319 376	3 000 000
Trafikksikkerhetstiltak	16 511 647	16 766 000	254 353	14 000 000
Miljø- og servicetiltak	0	0	0	0
Kollektivtiltak og universell utforming	5 367 416	5 000 000	-367 416	0
Grunnerverv og planlegging	4 833 163	5 476 000	642 837	5 000 000
Infrastruktur og regional utvikling	219 573	1 216 000	996 427	0
Tunnelsikring	109 332 716	100 000 000	-9 332 716	122 640 000
Rassikring	24 742 177	25 035 333	293 156	0
Fylkesveger utenom bypakka	215 166 744	210 223 333	-4 943 411	229 865 000
Totalt veg	404 797 816	417 296 333	12 498 517	523 495 000
Skien vgs Klosterøya	2 713 144	3 000 000	286 856	3 000 000
Utbygging Skogmo og Hjalmar Johansen v	0	900 000	900 000	900 000
Oppgradering Porsgrunn vgs ferdig 2017	0	0	0	0
Utbygging Bamble vgs	6 709 178	10 000 000	3 290 822	78 000 000
Nytt fylkeshus i Skien	3 459 311	4 500 000	1 040 689	4 500 000
Samlokalisering Porsgrunn vgs	8 623 191	15 000 000	6 376 809	88 000 000
Ombygging mindre prosjekter	3 918 232	14 900 000	10 981 768	13 700 000
Nybygg og ombygging	25 423 056	48 300 000	22 876 944	188 100 000
Renovering av bygg	4 255 106	10 000 000	5 744 894	10 000 000
Oppgradering brann og tekniske anlegg	26 003 457	21 133 000	-4 870 457	21 133 000
Universell utforming	744 191	1 000 000	255 809	7 000 000
Effektive skolelokaler	7 734 963	4 418 302	-3 316 661	5 000 000
Rullerende prosjekt bygg	38 737 717	36 551 302	-2 186 415	43 133 000
Totalt bygg	64 160 773	84 851 302	20 690 529	231 233 000
Totalt investert i anleggsmidler	501 245 188	544 390 161	43 144 973	775 428 000

De samlede utgiftene i investeringsprogrammet i 2018 var på 501,2 millioner kroner. Dette er 43,1 millioner kroner mindre enn årsbudsjettet. Fylkesveginvesteringer utgjorde 404,8 millioner kroner og investeringer i bygg 64,2 millioner kroner.

Fylkeskommunen investerte 32,3 millioner kroner i utstyr, transportmidler og IT i 2019. Investeringer gjelder skolene, tannklinikker, kollektivtrafikk og IT-området. Investering i utstyr og maskiner på

skolene ble delvis finansiert ved egne midler. I tillegg fikk landslinja på Notodden videregående skole øremerkede midler fra staten for å investere i kjøretøy.

12.1.3 Investeringer fylkesveg

I 2019 utgjorde Bypakke Grenland 47 prosent av de samlede fylkesveginvesteringene. 189,6 millioner kroner gikk til bypakkeprosjektene og 215,2 millioner kroner til de andre fylkesvegprosjektene. Størstedelen av investeringene var knyttet til Lilleelvkrysset og andre prosjekter i kommunene i bypakkesamarbeidet. Investeringene utenfor bypakka var i hovedsak knyttet til tunnelsikring (109 millioner kroner), utbedring og etterslep (53,2 millioner kroner) og rassikring (24,7 millioner kroner). Til sammen 21,9 millioner kroner ble brukt på universell utforming kollektiv- og trafikksikkerhetstiltak langs fylkesvegene.

Fylkesvegene hadde et samlet mindreforbruk i forhold til budsjettet på 12,5 millioner kroner, noe som utgjorde 3 prosent av årsbudsjett. Bypakkeprosjektene et mindreforbruk på 17,4 millioner kroner, mens fylkesveger utenfor bypakka hadde et merforbruk på 4,9 millioner kroner.

12.1.4 Investering bygg

Investeringsbudsjettet for bygg var på 84,9 millioner kroner i 2019. De totale utgiftene ble på 64,1 millioner kroner, altså et mindreforbruk på 20,7 millioner kroner. Rullerende prosjekter hadde et merforbruk på 2,2 millioner, mens nybygg og ombygging hadde et samlet mindreforbruk på 22,9 millioner kroner i forhold til årsbudsjettet for 2019.

Merforbruket på rullerende prosjekter skyldes høyere utgifter enn forventet på oppgradering brann og tekniske anlegg. Det ble gjort et betydelig arbeid i for å oppgradere brannanleggene og de tekniske anleggene ved fylkeskommunens bygg i 2019. Det ble brukt 26 millioner kroner til dette arbeidet. Oppgraderingene innebærer blant annet brannvarslingssystemer, el-tavler, branndører, automatikk til ventilasjonsanlegg og adgangskontrollsystemer.

Mindreforbruk på nybygg og ombygging skyldes forsinket fremdrift eller tiltak som er satt på vent som følge av politiske vedtak. Utbygging Bamble og samlokalisering av Porsgrunn videregående skole er eksempler på investeringer som har endret fremdrift enn opprinnelig planlagt.

12.2 Balanseregnskapet

Balansen viser fylkeskommunens eiendeler, gjeld og egenkapital. Anleggsmidler og pensjonsmidler utgjør de største postene på eiendelsiden, mens langsiktig gjeld og pensjonsforpliktelser utgjør de største postene på gjeldssiden.

BALANSEREGNSKAPET 2019		
	Regnskap 2019	Regnskap 2018
EIENDELER		
Anleggsmidler	6 528 004 653	6 055 854 752
Herav:		
Faste eiendommer og anlegg	4 323 405 188	4 004 934 695
Utstyr, maskiner og transportmidler	127 291 958	106 258 706
Utlån	80 000	80 000
Aksjer og andeler	50 275 935	47 362 168
Pensjonsmidler	2 026 951 572	1 897 219 183
Omløpsmidler	983 080 361	1 145 854 128
Herav:		
Kortsiktige fordringer	14 806 578	54 607 778
Konserninterne kortsiktige fordringer	105 000	53 599
Premieavvik	181 872 829	170 887 880
Kasse, postgiro, bankinnskudd	786 295 954	920 304 872
SUM EIENDELER	7 511 085 014	7 201 708 880
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital	2 437 869 591	2 100 318 672
Herav:		
Disposisjonsfond	369 521 776	457 732 841
Bundne driftsfond	166 429 315	152 540 891
Ubundne investeringsfond	34 758 400	39 758 400
Bundne investeringsfond	3 066 455	1 916 745
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK drift	-76 809 667	-76 809 667
Regnskapsmessig mindreforbruk	56 348 376	71 065 337
Kapitalkonto	1 884 554 936	1 454 114 124
Langsiktig gjeld	4 671 408 130	4 631 766 460
Herav:		
Pensjonsforpliktelser	2 302 899 130	2 249 511 460
Ihendehaverobligasjonslån	1 492 384 000	829 300 000
Sertifikatlån	-	350 000 000
Andre lån	876 125 000	1 202 955 000
Kortsiktig gjeld	401 807 293	469 623 748
Herav:		
Annen kortsiktig gjeld	398 711 925	466 160 186
Premieavvik	3 095 368	3 463 562
SUM EGENKAPITAL/GJELD	7 511 085 013	7 201 708 880
Memoriakonto	33 099 495	30 487 115
Herav:		
Ubrukte lånemidler	31 909 987	29 877 406
Andre memoriakonti	1 189 508	609 709
Motkonto for memoriakontiene	-33 099 495	-30 487 115

12.2.1 Eiendeler

Det ble gjort store investeringer også i 2019. Beholdning av anleggsmidler har økt med 472,1 millioner kroner fra året før, selv om eiendelene er avskrevet med 145,2 millioner kroner. Vegområdet har størst tilgang i 2019 som i året før. Fylkeskommunen har også en del aksjer og eierandeler i andre virksomheter, som er omtalt under eierskap. Endringen i denne posten gjelder i hovedsak egenkapitalinnskudd i Klp. Det vises for øvrig til [note 14 i årsregnskapet](#) om tilgang, avgang og avskrivning av anleggsmidlene. Pensjonsmidler omtales sammen med pensjonsforpliktelser.

12.2.2 Egenkapital

Ved utgangen av 2019 var bokført egenkapital på 2,44 milliarder kroner. Dette er en økning på 0,34 milliarder kroner fra året før. Disposisjonsfondene er redusert med 88,2 millioner kroner tilsammen. Fylkestingets disposisjonsfond ble redusert med 81,7 millioner kroner i 2019, og er nå på 60,3 millioner kroner. Det ble brukt av fondet både i opprinnelig budsjettvedtak og ved rapportering av 2. tertial. Det vises til note 22 i årsregnskapet, som spesifiserer bevegelsene på fondet.

Bundne driftsfond er økt med 13,9 millioner kroner. En mulig årsak er at organisasjonen har brukt mye av tidsressursene til regionreformen og bygging av ny fylkeskommune dette året, og at dette har påvirket aktiviteten på andre områder som har fått øremerka midler. Bundne fond er i hovedsak knyttet til regional utvikling, samferdsel og videregående opplæring. Øremerka 30 millioner fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til bruk i regionreformen er brukt opp. Viser til note 23 samt egen revisorattestert regnskapsoppstilling om prosjektet.

Ubundne investeringsfond er redusert med 5 millioner kroner som er brukt på kollektivområdet.

Mindreforbruket i drift i 2019 er 56,3 millioner kroner. Den største egenkapitaløkningen gjelder kapitalkontoen, som har økt med 430,4 millioner kroner. Den gjenspeiler at årets økning i anleggsmidler er større enn økningen i gjeld.

12.2.3 Gjeld

Telemark fylkeskommunes langsiktige lånegjeld var per 31. desember 2019 på 2,37 milliarder kroner. Det var en reduksjon i langsiktig gjeld i løpet av året på 13,7 millioner kroner. Det betyr at årets investeringer ble finansiert med stor andel egenfinansiering. Fylkeskommunen betalte 84,2 millioner kroner i avdrag på langsiktig gjeld i 2019. Se for øvrig [note 10 i årsregnskapet](#).

12.2.4 Pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler

Beregning av fylkeskommunens pensjonsforpliktelser skal ta utgangspunkt i de pensjonsytelser som kan forventes. Disse må stå i forhold til det pensjonsløftet som er gitt. Det er dermed ikke ytelsene i henhold til lønns- og pensjonsnivå på balansedagen som danner utgangspunkt for fylkeskommunens pensjonsforpliktelse, men sluttlønnnivå og forventet nivå på pensjonen de årene den ansatte forventes å være pensjonist. Beregningen må derfor baseres på forventninger om fremtidig lønnsvekst for å komme frem til sluttlønn, og samtidig ta hensyn til reguleringer av framtidige pensjonsutbetalinger.

Sum pensjonsforpliktelser i balansen var per 31. desember 2019 på 2,3 milliarder kroner. Dette var en økning i gjelden på 53,4 millioner kroner fra året før. Sum pensjonsmidler var på samme tidspunkt 2,03 milliarder kroner. Dette er en økning i eiendeler på 129,7 millioner kroner fra 2018. Det vil si at sum eiendeler har økt mer en gjeldssiden og at nettoeffekten vedrørende pensjonsmidler og -forpliktelser nå er redusert.

12.2.5 Premieavvik

Premieavviket er forskjellen mellom det fylkeskommunen *betaler* i pensjonspremie og det beløpet som blir *utgiftsført* i årsregnskapet. Per 31. desember 2019 var balanseført premieavvik på 178,8 millioner kroner. Pensjonsfondet var på nøyaktig samme beløp. I prinsippet skal det være likhet mellom fordringen og disposisjonsfondet for å nøytralisere en urealistisk fordring.

Pensjonsområdet hadde et mindreforbruk i 2019 på 21,7 millioner kroner. Årsaken til at det ble lavere pensjonskostnad enn budsjettet var at prognosene ved slutten av året var vesentlig endret fra opprinnelig prognose fra pensjonskassene. Pensjonskassene har også jobbet med regionsammenslåingen og vi mottok ikke prognoser på samme tidspunkt som tidligere år. Ved rapportering av 2 tertial, ble budsjettet på pensjonsområdet redusert med 6,1 millioner kroner.

12.3 Eierskap

12.3.1 Virksomheter fylkeskommunen eier eller har eierandeler i

SELSKAP	EIERANDEL
Fylkeskommunalt foretak (FKF)	
Telemarkskanalen FKF	100 %
Vertsfylkeskommunesamarbeid m/styre	
Oslofjordfondet (regionalt forskningsråd)	avtale
Interkommunalt samarbeid (IS) m/styre	
Telemarkskanalen Regionalpark	33 %
Nasjonal digital læringsarena (NDLA)	1/18
Interkommunale selskaper (IKS)	
Telemark kommunerevisjon IKS (Nytt Vestfold og Telemark Revisjon IKS stiftet. VT-fylke vil ha en eierandel på 16,77 % i det nye selskapet)	20,87 %
Agder og Telemark kontrollutvalgssekretariat IKS	9,1 %
Interkommunalt arkiv for Buskerud, Vestfold og Telemark IKS (IKA Kongsberg)	3,43 %
Kragerø Fjordbåtselskap IKS	50 %
Brevik Fergeselskap IKS	50 %
Gea Norvegica Geopark IKS	34,40 %
VIGO IKS	5,55 %

SELSKAP	EIERANDEL
Vest-Telemark PPT IKS	12 %
Tannhelsetjenestens kompetansesenter Sør IKS	20 %
Aksjeselskap (AS)	
Vegfinans AS	16,67 %
E134 Haukelivegen AS	2,17 %
Skien Dalen Skipsselskap AS	26,87 %
Telemark og Vestfold regionteater AS (Teater Ibsen)	33,33 %
Visit Telemark AS	1,19 %
Industriinkubatoren Proventia AS	6,98 %
Midt-Telemark Næringsutvikling AS	1,0 %
Raulandsakademiet AS	1,39 %
Rehabiliteringssenteret AIR AS	0,72 %
Høyere yrkesfaglig utdanning AS	20,83 %
Andre	
Innovasjon Norge	2,60 %
Konsesjonskraftstyret i Telemark	avtale

SELSKAP	EIERANDEL
Telemark Utviklingsfond (TUF)	fond/avtale
<i>Telemark interkommunale næringsfond (TIN)*</i>	64 %
Biblioteksentralen AL	30 andeler
Opplæringskontoret for offentlig sektor i Telemark (OKOS)	forening
Fagskolen Telemark	100 %
Stiftelser	
Stiftelsen Telemarksforskning	stifter
Stiftelsen Tel-Tek	stifter
Stiftelsen Geneticum	stifter
Stiftelsen Sauherad Samtun	stifter
<i>*Under avvikling</i>	

13 Klimaregnskap

De kartlagte klimagassutslippene for driften av Telemark fylkeskommune økte marginalt i 2019, sammenlignet med 2018. Totalt økte utslippene med 0,14 prosent, fra 8 253 tonn CO₂-ekvivalenter i 2018 til 8 264 tonn CO₂-ekvivalenter i 2019. Dette skyldes først og fremst at flere utslipp har blitt kartlagt. Utslipp som er med i 2019-regnskapet, som ikke var med i 2018, er utslipp forbundet med veilys og TT-ordning. Trekker en fra disse, gikk de resterende utslippene ned med 3,3 prosent fra 2018 til 2019.

Utslipp forbundet med utbygging, drift og vedlikehold av fylkesveier har ikke vært med tidligere, og er heller ikke med i 2019. Dette gjelder også tjenestereiser med fly.

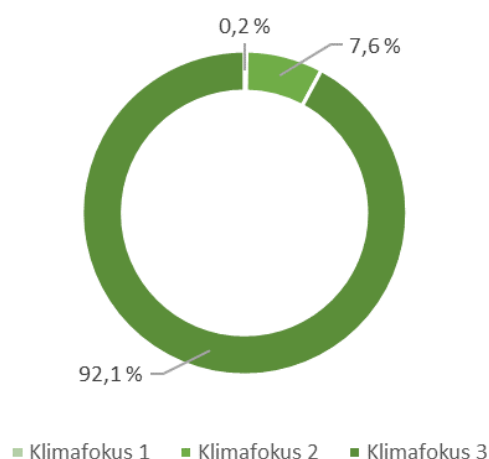
Tabell 1: Endringen i kartlagte utslipp fra driften av Telemark fylkeskommune fra 2018 til 2019 fordelt på klimafokus.

kg CO ₂ -ekvivalenter	2019	2018	Endring i %
Klimafokus 1	17 979	38 866	-54 %
Klimafokus 2	630 947	743 929	-15 %
Klimafokus 3	7 615 362	7 469 988	2 %
Totalt	8 264 288	8 252 782	0 %

Tabell 1 viser de kartlagte utslippene til Telemark fylkeskommune fordelt på klimafokus 1, 2 og 3¹:

- Klimafokus 1 omfatter direkte utslipp fra kilder som eies og kontrolleres av fylkeskommunen.
- Klimafokus 2 omfatter indirekte utslipp fra forbruk av innkjøpt energi.
- Klimafokus 3 omfatter andre indirekte utslipp som ikke eies av fylkeskommunen, for eksempel utslipp forbundet med innkjøp av varer og tjenester.

Fordeling av utslipp på klimafokus i 2019

Figur 1: Fordelingen av utslipp i Telemark fylkeskommune viser at de kartlagte direkte utslippene omtrent er faset ut av driften.

Figur 1 viser at de direkte utslippene utgjorde kun 0,2 prosent av de totale kartlagte utslippene for driften av Telemark fylkeskommune. Innkjøp av varer og tjenester, klimafokus 3, sto for 92 prosent av de kartlagte utslippene for Telemark fylkeskommune.

De direkte utslippene, målt under klimafokus 1, har blitt halvert fra 2018 til 2019. Dette henger sammen med utbytting av fossilbiler til elbiler på fylkeshuset i Skien. Flere biler ble byttet ut i løpet av 2019, slik at de direkte utslippene vil synke ytterligere i neste års regnskap. Maskiner og biler ute på de videregående skolene er ikke med i regnskapet.

Utslippene fra klimafokus 2 utgjorde 7,6 prosent i 2019, og gikk ned med 15 prosent fra 2018 til 2019. Dette skyldes i hovedsak en varmere vinter i 2019, sammenlignet med

¹ Klimafokus er en oversettelse av ordet «Scope» som benyttes i rapporteringen til Greenhouse Gas Protocol (GHG-protokollen).

2018, men det har også blitt gjennomført energieffektiviseringstiltak ved flere fylkeskommunale bygg. Det var en økning i fjernvarmeforbruket, som skyldes at fjernvarmeforbruket ved Skien videregående skole var inkludert i 2019, og ikke i 2018.

Klimafokus 3 står for 92 prosent av de kartlagte utslippene i Telemark fylkeskommune, men det er også her det er flest ikke-kartlagte utslipp. Utslippene som er kartlagt under klimafokus 3 er utslipp fra TT-ordningen, kollektivtransporten, veilys og km-godtgjørelse for bil. Utslipp forbundet med andre innkjøp av varer og tjenester er ikke kartlagt, og er derfor ikke med i regnskapet. Utslippene under klimafokus 3 økte med 2 prosent fra 2018 til 2019. Dette kan forklares av økt kartlegging av utslipp og en økning i antall tjenestereiser med bil.

Tabell 2: Klimaregnskapet for Telemark fylkeskommune for 2019.

Telemark Fylkeskommune		Klimaregnskap 2019						
Energivare	Beskrivelse	Forbruk	Enhet	Faktor kg CO2/enhet	Utslipp 2019	Utslipp 2018	Endring i %	Note
Klimafokus 1 (Scope 1) :								
<i>Stasjonær forbrenning</i>								
Biobrensel (flis, pellets)	Oppvarming bygg	2 516 334	kWh	0	0	0		1
<i>Egne kjøretøy</i>								
Bensin	Egne kjøretøy		liter	2,36	0	7 814	-100 %	2
Diesel	Egne kjøretøy	133 175	km	0,135	17 979	31 052	-42 %	3
Sum Klimafokus 1:					17 979	38 866	-54 %	
Klimafokus 2 (Scope 2) :								
<i>Innkjøpt energi</i>								
Elektrisitet (Norsk miks)	Strømforbruk	12 005 925	kWh	0,052	624 308	717 169	-13 %	5
Fjernvarme/-kjøling	Oppvarming bygg	2 685 026	kWh	DIV	6 639	6323	5 %	6
Sum Klimafokus 2:					630 947	743 929	-15 %	
Klimafokus 3 (Scope 3) :								
<i>Avfall</i>								
Restavfall		173 831	kg	0,547	95 086	108 292	-12 %	7
<i>Transport</i>								
TT Diesel	Drivstofforbruk	238 898	km	0,135	32 251	<i>Ikke med 2017/2018</i>		8
TT Bensin	Drivstofforbruk	15 249	km	0,172	2 623	<i>Ikke med 2017/2018</i>		8
Kollektivtrafikk, biogass	Drivstofforbruk	1 145 603	Nm ³	0	0	0		9
Kollektivtrafikk, diesel	Drivstofforbruk	2 215 775	liter	2,64	5 849 646	5 969 053	-2 %	
Fergedrift, diesel (eierandel 50%)	Drivstofforbruk	450 508	liter	2,64	1 189 341	1 219 821	-2 %	10
<i>Fylkesveier</i>								
Drift og vedlikehold	<i>Ikke med i 2017/18/19</i>							
Anlegg	<i>Ikke med i 2017/18/19</i>							
Veilys inkl. tunnelvifter	Elektrisitet	4 780 681	kWh	0,052	248 595	<i>Ikke med 2017/2018</i>		11
<i>Tjenestereiser v/reisemåte</i>								
Km-godtgjørelse bil	Drivstofforbruk	1 306 272	km	0,151	197 247	84 233	134 %	12
Km-godtgjørelse elbil	Elektrisitetsforbruk	73 473	km	0,0078	573	800	-28 %	
Fly	<i>Ikke med i 2017/18/19</i>							
Sum Klimafokus 3					7 615 362	7 469 988	2 %	
Sum kg CO2 ekvivalenter					8 264 288	8 252 782	0 %	

Noter og merknader til klimaregnskapet for Telemark fylkeskommune 2019:

1. Flis- og vedfyring blir regnet som biogent og skal ikke beregnes CO₂-utslipp for.
2. Det var én bensinbil på fylkeshuset i Skien. Den er ikke lenger i bruk.
3. Det er kun tall for utslipp fra biler på fylkeshuset i Skien. Flere biler har blitt byttet ut med elbiler i løpet av 2019. Dieselforbruk fra landbruks- og anleggsmaskiner ikke inkludert.
4. Generelt har energibruken gått ned fra 2018 til 2019. Mye av dette kan forklares av en kaldere vinter, og varmere sommer, i 2018, men også av diverse energieffektiviseringstiltak og kontinuerlig oppgradering av energisystemene på fylkeskommunale bygg.
5. En omforent faktor for nordisk miks er vanskelig tilgjengelig. Her er det valgt en faktor oppgitt i flere andre klimaregnskap. Miljødirektoratet anbefaler at faktoren settes til 0.
6. Utslipp fra fjernvarmesentraler beregnes ved å benytte www.fjernkontrollen.no

7. Utslippsfaktor for restavfall er beregnet ut fra forutsetning om at brennverdi på avfallet er 12 MJ/kg og en plastandel el 20,3%. Ref Miljødirektoratet og Avfall Norge.
8. TT er beregnet med utslippsfaktor for personbil. Sammensetningen av diesel- og bensinbiler i drosjenæringen er basert på TØI-rapport 1652/2018, og er i Telemark 94% diesel og 6% bensin.
9. I tråd med GHG protokollen skal utslippsfaktor for biogass, som er biogent, settes til 0 innenfor scope (klimafokus) 1,2 og 3 i klimaregnskapet. Under følger en alternativ beregning for biogene utslipp (utenfor scope). Dette er ikke med i totalsummen for klimaregnskapet.
10. Eierskap: Telemark fylkeskommune eier 50% i Brevik Fergeselskap og Kragerø fjordbåtselskap.
11. Veilys var ikke med for Telemark i 2018.
12. Kilometergodtgjørelse er beregnet med bakgrunn i en gjennomsnittsfaktor for utslipp fra personbiler fra miljøkommune.no

Alternativ beregning for biogene utslipp – Out of scopes etter GHG modellen.²

Alternativ beregning for biogene utslipp (Out of scopes):					
Bioflis, pellets	<i>Klimafokus 1</i>	2 516 334	kWh	0,35357	889 700
Bioflis, pellets (fjernvarme)	<i>Klimafokus 2</i>	1 367 632	kWh	0,35357	483 554
Biogass	<i>Klimafokus 3</i>	1 145 603	Nm ³	1,99	2 279 750
Sum i kg CO₂-ekvivalenter					3 653 004

² GHG-protokollen krever at også biologiske utslipp vises. I denne tabellen vises utslippene som er satt til null i klimaregnskapet i tabell 2.